

НАРОДНА БАНКА СРБИЈЕ

**СЕКТОР ЗА НАДЗОР НАД
ОБАВЉАЊЕМ ДЕЛАТНОСТИ ОСИГУРАЊА**

СЕКТОР ОСИГУРАЊА У РЕПУБЛИЦИ СРБИЈИ

Извештај за 2018. годину

Садржај:

1. Увод.....	4
2. Активности Народне банке Србије у 2018. години	4
Непосредне контроле.....	4
Посредни надзор и посредне контроле.....	6
Дозволе, сагласности и остале регулаторне активности надзора	7
Развојне активности.....	9
Стручни испити.....	9
3. Тржиште осигурања	10
3.1. Општи показатељи.....	10
3.2. Учесници на тржишту	13
Друштва за осигурање	13
Остали учесници на тржишту.....	14
3.3. Структура портфеља осигурања.....	14
3.4. Билансна сума и билансна структура	17
Билансна сума	17
Структура активе	18
Структура пасиве	19
4. Показатељи пословања.....	20
4.1. Адекватност капитала	20
4.2. Квалитет имовине	21
4.3. Инвестирање средстава техничких резерви	22
4.4. Реосигурање	23
4.5. Профитабилност	24
4.6. Ликвидност	25
5. Друштвена одговорност и заштита права грађана	26
6. Закључак	27

Списак скраћеница и појмова

млн	милион
млрд	милијарда
T1	прво тромесечје у години – период од 1. 1. до 31. 3.
T3	три тромесечја у години – период од 1. 1. до 30. 9.

1. Увод

Законском регулативом надзор над највећим делом финансијског сектора поверен је Народној банци Србије. На крају 2018. године овај део финансијског сектора обухватао је следеће финансијске институције: 27 банака, 20 друштава за осигурање, 17 давалаца финансијског лизинга, седам добровољних пензијских фондова, 12 платних институција и једну институцију електронског новца.

2. Активности Народне банке Србије у 2018. години

Активности Народне банке Србије у 2018. години биле су усмерене у правцу одржавања стабилности сектора осигурања, обезбеђивања услова за развој сектора и развој функције супервизије, а тиме и обезбеђења заштите осигураника, корисника осигурања и трећих оштећених лица.

Непосредне контроле

У оквиру одржавања стабилности сектора осигурања, у 2018. години спроведено је 11 непосредних контрола субјеката надзора у области делатности осигурања (седам друштава за осигурање, два друштва за посредовање у осигурању, једно друштво за заступање у осигурању и једна банка), и то седам планираних и четири ванредне контроле.

На основу спроведених контрола из 2018. године, укључујући и поступке окончане крајем 2017. године, у којима су утврђене незаконитости и неправилности у пословању субјеката надзора, донето је пет решења с корективним мерама надзора и изречено је седам новчаних казни. Истовремено, обустављено је седам контрола након спроведених мера надзора, као и оне у којима нису констатоване незаконитости и неправилности у пословању субјеката надзора.

У контролама у 2018. години код друштава за осигурање констатовани су пропусти у обављању делатности осигурања, односно успостављању и функционисању система управљања, тржишном понашању друштва према кориснику услуге осигурања, а нарочито обавезног транспарентног информисања уговарача осигурања/осигураника, односно у продаји услуга осигурања, примени тарифе осигурања, али и у сегменту рентабилности пословања, обрачуну премије осигурања сагласно усвојеним тарифама, процени вредности имовине друштва, рачуноводственом евидентирању пословних промена и др.

Контролом рентабилности појединих врста осигурања, код једног друштва за осигурање утврђено је нерентабилно пословање у доминантној врсти осигурања

за то друштво – осигурање моторних возила и каско осигурање, што је утицало на укупни резултат пословања тог друштва, при чему је утврђено да до таквог пословања долази услед неадекватно обрачунате премије осигурања, која је резултат снижавања усвојених тарифа осигурања ради веће конкурентности на тржишту. Поред тога, код друштава за осигурање акценат контроле био је на тржишном понашању – поштена и законита продаја осигурања, као и правилно пружање информација о услузи осигурања пре закључивања уговора о осигурању. У једном друштву проверено је спровођење мера надзора које су претходно изречене, а у другом је утврђена дистрибуција осигурања неовлашћеним каналом продаје; непотпуно, недовољно и нетранспарентно информисање приликом закључивања осигурања ученика и студената од незгоде; пропусти у примени аката пословне политике (тарифа) при утврђивању премије осигурања, преузимању ризика и прилагођавању осигурања узрасту деце; као и друге неправилности. Контролом примене тарифе осигурања од аутоодговорности утврђено је да једно друштво за осигурање обрачунава премију осигурања по нижој премијској стопи од предвиђене, и то за аутобусе и возила специјалне намене.

У контролама пословања других субјеката надзора (заступање и посредовање у осигурању), постигнути су значајни резултати на основу провере функционисања канала продаје услуге осигурања преко банака, што је непосредно утицало и на унапређење продаје услуга осигурања, као услуга повезаних с банкарским производима. Наиме, непосредним контролама пословања банака у пословима заступања у осигурању, утврђено је да одређени број банака нуди својим клијентима услуге осигурања и закључује уговоре о осигурању на нетранспарентан начин, посебно у ситуацији када је закључење уговора о осигурању услов за коришћење одређене кредитне услуге. Уочена је пракса да банка која обавља послове заступања у осигурању не укључује трошак осигурања у обрачун ефективне каматне стопе када осигурање користи као колатерал, односно за обезбеђење кредитног ризика; не приказује трошак по основу осигурања у кредитној документацији; информације за уговарача осигурања сачињене су у највећем броју случајева с недовољно јасним и прецизним подацима у уговору о осигурању и друго.

Ради заштите права и интереса корисника услуга осигурања, као и корисника банкарских услуга, Народна банка Србије је упутила допис свим банкама које обављају послове заступања у осигурању са захтевом да корисници пре закључења уговора о осигурању и уговора о кредиту, односно о издавању и коришћењу кредитне картице, буду адекватно информисани, на начин који ће просечном кориснику омогућити да у потпуности разуме своја права и обавезе из уговора о осигурању, као и његове економске последице, и то посебно у случају када је закључење уговора о осигурању услов за коришћење одређене кредитне услуге.

Поред тога, у контроли продајне мреже заступника у осигурању проверен је начин продаје осигурања од аутоодговорности, пре свега продаја од стране лиценцираних продаваца, при чему су утврђени одређени пропусти.

У обављању послова посредовања у осигурању, код контролираних субјеката нису утврђене значајне неправилности, осим код спровођења обавеза по Закону о спречавању прања новца и финансирања тероризма.

Непосредним контролама успостављања система управљања ризиком од прања новца и финансирања тероризма, утврђени су одређени пропусти у усклађивању обавеза и аката друштава за осигурање с новим Законом о спречавању прања новца и финансирања тероризма у уређењу поступка провере странке (да ли је странка или стварни власник странке функционер), у спровођењу законске обавезе обавештавања Управе за спречавање прања новца у вези са овлашћеним лицима и лицима из највишег руководства одговорним за примену овог закона, као и о подацима о извршавању сумњиве трансакције, организовања периодичне интерне ревизије и сл. У два случаја изречене су новчане казне.

Спровођењем ванредних циљаних непосредних контрола испуњена је обавеза Републике Србије имплементације препорука сталног надзорног органа Савета Европе Комитета експерата за процену мера против прања новца и финансирања тероризма – Манивал, у погледу успостављања ефикасних механизма за спречавање прања новца и финансирања тероризма код друштава која обављају послове животних осигурања.

Посредни надзор и посредне контроле

Паралелно с непосредним контролама, у Народној банци Србије спровођена је перманентна анализа, праћење и контрола пословања свих субјеката надзора из делатности осигурања, са економског, правног и актуарског аспекта. Писменим или електронским путем, примљени су и проверени извештаји које су субјекти надзора достављали у складу са законом утврђеним обавезама, или које је на посебан захтев обезбедила Народна банка Србије. На основу ових података извршена је свеобухватна анализа и процена ризичности пословања друштава за осигурање/реосигурање и на основу тога сачињен је план контрола за 2019. годину.

Током 2018. године окончана је посредна контрола из 2017. године која је за предмет имала начин информисања посетилаца хотела и сродних објеката, при чему су утврђени пропусти у вези са закљученим уговорима о осигурању и самих хотелских објеката (осигурање имовине, осигурање од одговорности и сл.), и гостију хотела (осигурање од незгоде). Мере које су изречене у тој посредној контроли друштава за осигурање извршене су. Као резултат сарадње с Министарством трговине, туризма и телекомуникација, поводом уочених

пропуста, у нови Закон о угоститељству уведена је могућност угоститеља да понуди кориснику услуге смештаја осигурање од последица незгоде за време боравка у угоститељском објекту за смештај, уз напомену да оно није обавезујуће. Прописана обавеза ће омогућити адекватно информисање свих гостију хотела о условима и премији осигурања, с могућношћу изрицања новчаних казни угоститељским објектима који се не придржавају законских прописа.

Поред тога, настављен је посредни надзор друштава за осигурање која обављају послове животног осигурања, и то у области управљања ризиком од прања новца и финансирања тероризма, ради индиректног сагледавања успостављеног система за откривање и спречавање прања новца и финансирања тероризма, анализе примене прописа који уређују ову област, као и сагледавања ризичности пословања друштава за осигурање ради планирања непосредних контрола за наредну годину.

У оквиру континуираног надзора тржишног понашања, као и на основу анализе података о приговорима и другим релевантним показатељима, идентификовани су проблематични аспекти пословања друштава за осигурање и других субјеката надзора који су обухваћени планираним контролним активностима како би се благовремено проверило њихово поступање и обезбедила заштита права и интереса корисника услуга осигурања. Утврђено је да постоје пропусти друштава за осигурање у: процени ризика који се преузима у осигурању, што има за последицу одбијање да се исплате накнаде из осигурања корисницима, затим начину обрачуна повраћаја премије осигурања у случају раскида уговора о осигурању, као уговора повезаног са уговором о кредиту, начину поступања по одштетним захтевима и др.

Дозволе, сагласности и остале регулаторне активности надзора

У оквиру надзора над делатношћу осигурања, Народна банка Србије обавила је и читав низ других редовних активности, као што су обрада различитих врста захтева за издавање дозвола и сагласности, давање стручних мишљења и слично.

Активности Народне банке Србије усмерене на обезбеђивање услова за развој сектора осигурања у 2018. години односиле су се, између осталог, на усвајање измена појединих подзаконских аката.

Наиме, ради усклађивања с препорукама међународних органа и савременим стандардима у области спречавања прања новца и финансирања тероризма, усвојене су измене и допуне следећих подзаконских аката: Одлуке о систему управљања у друштву за осигурање/реосигурање, Одлуке о спровођењу одредаба Закона о осигурању које се односе на издавање дозволе за обављање послова осигурања/реосигурања и појединих сагласности Народне банке Србије, Одлуке о спровођењу одредаба Закона о осигурању које се односе на обављање послова

посредовања у осигурању, односно заступања у осигурању. Такође, Народна банка Србије учествовала је у сачињавању Акционог плана за спровођење препорука из Процене ризика за прање новца и Процене ризика за финансирање тероризма, који је усвојила Влада, као и у изради Смерница за припрему статистичких извештаја у вези са Акционим планом.

Смерницама о минималним стандардима понашања и доброј пословној пракси учесника на тржишту осигурања постављен је оквир даљег деловања и дато је усмерење на који начин треба развијати услуге осигурања, унапређивати квалитет постојећих услуга и приступати продаји услуга осигурања, а све ради обезбеђења фер и транспарентног пословања друштава за осигурање и других учесника на тржишту осигурања према корисницима услуга осигурања, вишег стандарда пословања, а самим тим и потпуније заштите права и интереса корисника.

У току је рад на новом Закону о обавезном осигурању у саобраћају, поводом чега је Министарство финансија формирало радну групу у јуну 2017. године, а ради даљег усклађивања с релевантном правном тековином Европске уније (ЕУ) у овој области. Представници Народне банке Србије учествују у наведеној радној групи.

Такође, извршена је национална процена ризика од прања новца, као и процена ризика од финансирања тероризма у обављању делатности осигурања у складу с методологијом Светске банке, по којој је сектор осигурања оцењен као ниско рањив сектор.

Сprovedена је геп анализа усклађености домаћих прописа с Директивом о дистрибуцији осигурања, као и са смерницама *EIOPA (European Insurance and Occupational Pensions Authority)* у овој области.

У оквиру пројекта „Правна подршка преговорима (*PLAC II*)”, који је пружао помоћ Републици Србији у ефективном вођењу приступних преговора побољшањем усклађености домаћег законодавства с правним тековинама ЕУ, у спровођењу прописа, као и у унапређењу капацитета институција за вођење преговора, Народној банци Србији пружена је техничка помоћ за област Солвентност II и Дистрибуција осигурања.

Резултати пројекта у Преговарачкој групи 9 јесу: израда табеле усклађености домаћих прописа с Директивом о дистрибуцији осигурања и израда иницијалног текста радне верзије прописа ради усклађивања с том Директивом, затим израда нацрта методологије за спровођење Прве квантитативне студије утицаја у Републици Србији (*QIS 1*), као и унапређење административних капацитета Народне банке Србије.

Поред наведеног, подршка за област осигурања обезбеђена је и у оквиру твининг пројекта Народне банке Србије „Јачање институционалних капацитета НБС у процесу европских интеграција”, који је финансиран из средстава *IPA*. Очекивани резултати овог пројекта подразумевају значајан корак ка усклађивању

пословне праксе, изградњу и јачање институционалне сарадње, као и ефикасно усклађивање регулативе у области надзора над обављањем делатности осигурања с релевантним правним оквиром и њену имплементацију, што ће допринети повећању ефикасности и сигурности целог финансијског система и побољшању заштите корисника услуге осигурања.

Развојне активности

Од активности Народне банке Србије усмерених на обезбеђивање услова за развој сектора осигурања, посебно се издвајају активности усмерене на имплементацију Солвентности II у Републици Србији.

У складу са Стратегијом за имплементацију Солвентност II у Републици Србији, којом су предвиђене анализе којима ће се процењивати спремност друштава за осигурање/реосигурање да одговоре регулаторним захтевима прописаним у Солвентности II, у 2018. години спроведена је Прва квантитативна студија утицаја у Републици Србији (QIS 1).

Завршетак израде нацрта и предлога прописа неопходних за успостављање новог регулаторног оквира за обављање послова осигурања и реосигурања, чији је циљ обезбеђење примене захтева Солвентности II до приступања Републике Србије ЕУ, предвиђен је за 2021. годину.

У оквиру развоја функције супервизије Народне банке Србије, у 2018. години спроводиле су се активности на: континуираном побољшавању метода рада; учешћу на супервизорским колегијумима; сталној едукацији и стручном усавршавању запослених у Народној банци Србије и сл.

Стручни испити

Народна банка Србије посвећује посебну пажњу едукацији овлашћених посредника и овлашћених заступника у осигурању, као и овлашћених актуара. Регулативом је утврђено да они, пре приступања полагању испита у Народној банци Србије, треба да прођу одговарајуће нивое обуке, како би стекли сва потребна знања и адекватно обављали послове који им предстоје.

Ради повећања компетенција лица која су стекла овлашћење за обављање послова посредовања или заступања у осигурању, као и ради утврђивања коначног списка активних у том послу, прописана је обавеза сталне едукације, чијим се испуњавањем лица задржавају у одговарајућем регистру и могу да обављају делатност.

На основу Споразума о обуци кандидата за полагање стручног испита за стицање звања овлашћеног посредника или звања овлашћеног заступника у осигурању и професионалном усавршавању овлашћених посредника и овлашћених заступника у осигурању, потписаног између Народне банке Србије и

Привредне коморе Србије, у 2018. години организоване су две обуке и два редовна испитна рока за полагање стручних испита за стицање звања овлашћеног посредника односно заступника у осигурању. Стручне испите за стицање звања овлашћеног посредника односно заступника у осигурању положила су 292 лица, којима су по том основу издата решења о стицању звања овлашћеног посредника и овлашћеног заступника у осигурању.

У 2018. години, у Народној банци Србије одржан је један испит за стицање звања овлашћеног актуара и по положеном испиту ово звање су добила три лица.

Редовно је надзирано професионално стално усавршавање овлашћених посредника и овлашћених заступника у осигурању, као и овлашћених актуара.

3. Тржиште осигурања¹

3.1. Општи показатељи²

У 2018. години глобални раст економске активности био је позитиван, али умерен, што је последица успоравања индустријске и трговинске активности, изазваног трговинским тензијама између великих економија, што даље утиче на успоравање глобалних инвестиција. Након реалног раста бруто домаћег производа од 3,1% у 2017. години, процењени реални раст у 2018. години износи 3,0%, док прогнозиран раст у 2019. години износи 2,9%.

Процењени реални раст глобалне *премије неживотних осигурања* у 2018. години износи 3,3%, при чему је у развијеним земљама он 2,1%, док је у земљама у развоју 7,8%. У 2019. години прогнозиран је реални раст на светском нивоу од око 3%, при чему се у развијеним земљама очекује задржавање раста од око 2%, док се у земљама у развоју очекује раст од око 8%.

Премија животних осигурања у 2018. години бележи процењени реални раст од 1,6% на глобалном нивоу, при чему у развијеним земљама он износи 1,7%, а у земљама у развоју 1,3%. У 2019. години прогнозирани глобални раст премије животних осигурања износи око 3%, у развијеним земљама се очекује задржавање раста из 2018. године, док се у земљама у развоју очекује раст од 9%.

¹ Извештај је базиран на подацима које су друштва за осигурање дужна да достављају Народној банци Србије, а чију исправност није непосредно контролисала Народна банка Србије. При анализи тржишта осигурања, потребно је имати у виду да су промене у овом извештају посматране у односу на податке друштва за осигурање која су пословала у 2017. години.

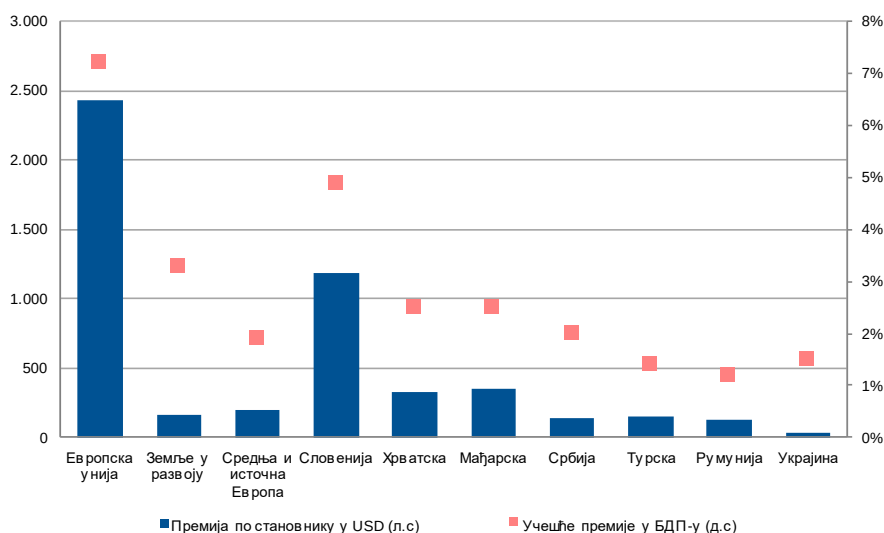
² Извор: *Global economic prospects*, World Bank, January 2019; *Global economic and insurance outlook 2020*, Swiss Re, November 2018; *World insurance in 2017*, Swiss Re, Sigma No 3/2018, Jun 2018 и Народна банка Србије.

Четири државе с највећим учешћем у укупној премији оствареној на светском тржишту (САД, Јапан, Кина и Велика Британија) су у 2017. години покривале више од половине тог тржишта (53,6%), док је Република Србија према оствареној премији на 80. месту у свету.

Сектор осигурања у Републици Србији и даље је неразвијен – налази се знатно испод просека земаља чланица ЕУ. О томе говоре показатељи развијености тржишта осигурања – однос укупне премије и бруто домаћег производа и укупна премија по становнику.

Према учешћу премије у процењеном бруто домаћем производу у 2017. години од 2,0%³, Република Србија је на 64. месту на свету, док овај показатељ за земље чланице ЕУ износи чак 7,2%. Међутим, у поређењу с групом земаља у развоју, с просеком од 3,3%, и земљама средње и источне Европе, чији је просек 1,9%, као и с обзиром на то да се земље као што су Турска, Украјина и Румунија налазе иза Републике Србије, може се закључити да је Република Србија на задовољавајућој позицији.

Графикон 3.1.1.1. **Компарација показатеља развијености сектора осигурања**
(у 2017. години)

Извор: Swiss Re, Sigma No 3/2018 и Народна банка Србије.

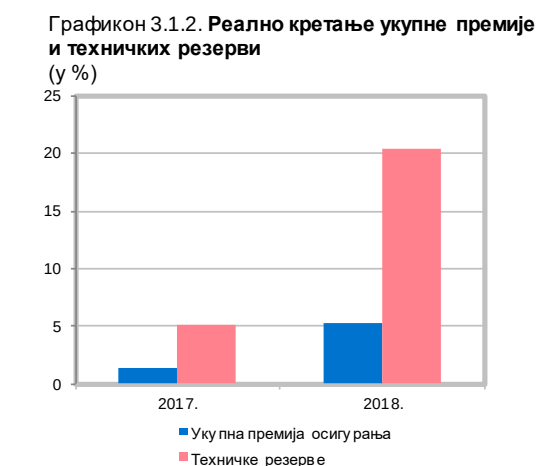
Према премији по становнику у 2017. години од 134 долара или 112 евра, Република Србија заузима 64. место у свету. Исти показатељ за земље чланице ЕУ износи 2.429 долара, за земље средње и источне Европе – 198 долара, а за земље у развоју – 166 долара. На првом месту у свету су Кајманска Острва, са

³ Податак о бруто домаћем производу дат је према ревизији Републичког завода за статистику из 2018. године.

12.122 долара, а следе Хонгконг и Швајцарска, док Словенија са 1.184 долара и Хрватска са 333 долара заузимају 32, односно 52. место.

У 2018. години премија у процењеном бруто домаћем производу у Републици Србији задржала је учешће из претходне године од 2,0%, док је премија по становнику повећана и износила је 138 долара, или 121 евро.⁴

Развој тржишта осигурања у Републици Србији, мерен реалним растом премије, показује задржавање позитивног тренда, као што се види из наредног графика.

У финансијском сектору чији је надзор поверен Народној банци Србије (банке, осигурање, лизинг и добровољни пензијски фондови)⁵ осигурање, по билансној суми, капиталу и броју запослених, заузима друго место. У билансној суми финансијског сектора у 2018. години, која је износила 4.180 млрд динара, банке учествују са 90,3%, а друштва за осигурање са 6,7%.

⁴ Податак о броју становника је последње расположив податак – стање од 1. 1. 2018. године.

⁵ Осим платних институција и институција електронског новца.

Табела 3.1.1. Учешће у укупном финансијском сектору

(у %)

	Банке		Лизинг		Осигурање		ДПФ	
	2017.	2018.	2017.	2018.	2017.	2018.	2017.	2018.
Билансна сума	90,7	90,3	2,0	2,1	6,3	6,7	1,0	1,0
Капитал	91,3	90,5	1,3	1,3	7,4	8,2		
Број запослених	67,1	67,4	1,1	1,1	31,5	31,2	0,4	0,4

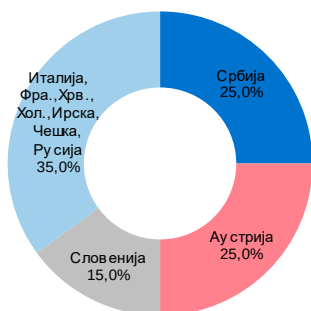
Извор: Народна банка Србије.

3.2. Учесници на тржишту

Друштва за осигурање

На крају 2018. године, у Републици Србији послује 20 друштава за осигурање, што је једно друштво мање него претходне године.⁶ Искључиво пословима осигурања бави се 16 друштава, а само пословима реосигурања четири друштва. Од друштава која се баве пословима осигурања, искључиво животним осигурањем баве се четири друштва, искључиво неживотним осигурањем, односно и животним и неживотним осигурањем, бави се по шест друштава.

Графикон 3.2.1. Структура друштава за осигурање Србије према власништву (у 2018. години)

Извор: Народна банка Србије.

Графикон 3.2.2. Билансна сума друштава за осигурање Србије према власништву (у 2018. години)

⁶ Једно друштво за неживотно осигурање се у Т4 2018. године припојило другом друштву за неживотно осигурање.

Посматрано према власничкој структури капитала, од 20 друштва за осигурање на крају 2018. године 15 је у већинском страном власништву.

Друштва за осигурање у страном власништву на крају 2018. године бележе преовлађујуће учешће у: премији животних осигурања (са 90,7%), премији неживотних осигурања (са 62,0%), укупној имовини (са 77,6%), као и у броју запослених (са 68,4%).

Остали учесници на тржишту

У продајној мрежи, поред друштава за осигурање, учествовало је и: 17 банака, седам давалаца финансијског лизинга и један јавни поштански оператор, који су добили сагласност за обављање послова заступања у осигурању, 90 правних лица (друштава за посредовање у осигурању и друштава за заступање у осигурању), 84 заступника у осигурању (физичких лица – предузетника) и 6.960 активних овлашћених лица за обављање послова заступања, односно послова посредовања у осигурању.

3.3. Структура портфеља осигурања

У 2018. години друштва за осигурање остварила су укупну премију у висини од 99,9 млрд динара (845 млн евра или 966 млн долара)⁷, што представља номинално и реално повећање од 7,3% и 5,2%, респективно.

У структури премије у 2018. години учешће неживотних осигурања износило је 76,2%, док се учешће животних осигурања смањило са 24,4% у 2017. години на 23,8% у 2018. години, што је последица успоравања раста⁸ премије животних осигурања започетог у Т3 2017. године.

У структури укупног портфеља само четири врсте неживотних осигурања, и то: осигурање моторних возила, осигурање имовине од пожара и других опасности, остала осигурања имовине и осигурање од одговорности због употребе моторних возила, учествују са 62,1%.

Аутоодговорност у 2018. години задржава водеће учешће у укупној премији (са 33,6%), а затим следе животна осигурања (са 23,8%) и имовинска осигурања (са 19,5%).

Осигурање од последица незгоде, које обухвата, између осталог, и обавезна осигурања као што су осигурање путника у јавном саобраћају и осигурање запослених од повреда на раду, професионалних обољења и обољења у вези с радом, у 2018. години бележи учешће од свега 2,9%.

⁷ Према средњем курсу Народне банке Србије на дан 31. децембра 2018. године.

⁸ Једноцифрени раст у Т3 2017. године, а номинални пад у 2017. години и Т1 2018. године.

Графикон 3.3. Укупна премија према врстама осигурања
(у 2017. и 2018., у %)

Извор: Народна банка Србије.

Учешће премије добровољног здравственог осигурања расте са 3,1% у 2017. години на 3,5% у 2018. години, што је резултат њеног номиналног раста од 21,2%. Притом, нешто мање од три четвртине тржишта покривају три друштва за осигурање.

Премија осигурања од аутоодговорности расте за 4,9%, а премија имовинског осигурања за 17,0% у односу на претходну годину. Осигурање моторних возила – каско, након прекида тренда пада премије у Т3 2015. године, стално расте, да би у 2018. години оно износило 15,3%, уз повећање учешћа у укупној премији, које износи 9,0%.

Посматрано према рангу пет највећих друштава за осигурање, по укупној премији и премији неживотних осигурања није било промена. Ова друштва учествују у укупној премији и премији неживотних осигурања свих друштава за осигурање са 78,4% и 81,6%, респективно. Када је реч о животним осигурањима, променио се ранг пет највећих друштава за осигурање, која у укупној премији животних осигурања свих друштава за осигурање учествују са 83,0%.

Табела 3.3.1. Ранг-листа пет највећих друштава за осигурање
(у млн динара, у %)

	2017.			2018.			Промена ранга
	Износ	Учешће	Ранг	Износ	Учешће	Ранг	
Према критеријуму укупне премије							
Дунав	24927	26,8	1	27566	27,6	1	-
Ђенерали	19777	21,2	2	21421	21,4	2	-
ДДОР	10949	11,8	3	11936	11,9	3	-
Винер	10900	11,7	4	11636	11,6	4	-
Триглав	5308	5,7	5	5797	5,8	5	-
Према критеријуму премије неживотних осигурања							
Дунав	23367	33,2	1	25354	33,3	1	-
Ђенерали	13336	19,0	2	13997	18,4	2	-
ДДОР	9548	13,6	3	10188	13,4	3	-
Винер	6381	9,1	4	7256	9,5	4	-
Триглав	4824	6,9	5	5356	7,0	5	-
Према критеријуму премије животних осигурања							
Ђенерали	6442	28,3	1	7425	31,2	1	-
Винер	4519	19,9	2	4380	18,4	2	-
Граве	3763	16,5	3	3782	15,9	3	-
Дунав	1559	6,9	6	2211	9,3	4	раст
Уника жив.	1764	7,8	4	1952	8,2	5	пад
Societe Gen.	1691	7,4	5	775	3,3	8	пад

Извор: Народна банка Србије.

Посматрано по каналима продаје, највећи део укупне премије у 2018. години остварен је преко: друштава за осигурања (63%), техничких прегледа (12%), посредника (9%), банака (6%) и друштава за заступање (5%).

Када је реч о премији неживотних осигурања, сама друштва за осигурање прикупила су 63% укупне премије неживотних осигурања, технички прегледи 16% и посредници 11%. Притом, банке обезбеђују чак 72% укупне премије осигурања кредита, посредници 44% укупне премије добровољног здравственог осигурања, а технички прегледи 35% укупне премије осигурања од одговорности због употребе моторних возила.

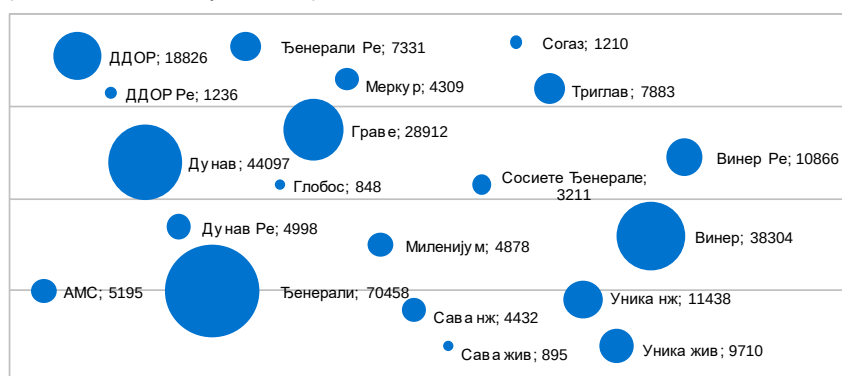
Код укупне премије животних осигурања највише се обезбеђује продајом: друштава за осигурање (62%), банака (17%) и друштава за заступање (13%).

3.4. Билансна сума и билансна структура

Билансна сума

Обим пословања сектора осигурања, мерен билансном сумом друштава која су обављала послове осигурања и реосигурања, повећан је у 2018. години у поређењу са 2017. годином за 19,8% и износи 279,0 млрд динара.

Графикон 3.4.1. **Билансне суме друштава за осигурање**
(на дан 31. 12. 2018, у млн RSD)

Извор: Народна банка Србије.

У 2018. години није дошло до промена на ранг-листи пет највећих друштава за осигурање, посматрано према висини билансне суме, која у укупној билансној суми свих друштава за осигурање учествују са 78,8%.

Табела 3.4.1. **Ранг-листа пет највећих друштава за осигурање према критеријуму билансне суме**
(у млн динара, у %)

	2017.			2018.			Промена ранга
	Износ	Учешће	Ранг	Износ	Учешће	Ранг	
Ђенерали	55200	25,2	1	70458	27,7	1	-
Дунав	39138	17,9	2	44097	17,3	2	-
Винар	34476	15,7	3	38304	15,0	3	-
Граве	25715	11,7	4	28912	11,4	4	-
ДДОР	17686	8,1	5	18826	7,4	5	-

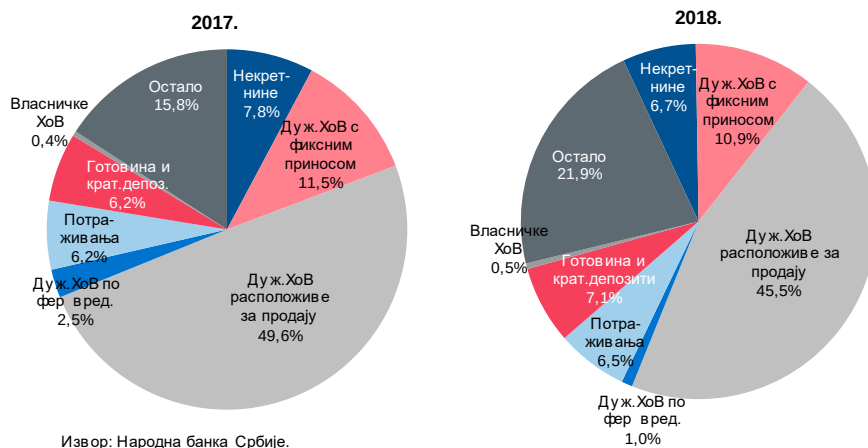
Извор: Народна банка Србије.

Структура активе

У структури активе друштава за осигурање, са стањем на дан 31. децембра 2018. године, највећи део односио се на дужничке хартије од вредности, и то дужничке хартије од вредности: расположиве за продају (45,5%), с фиксним приносом (10,9%) и које се исказују по фер вредности кроз биланс успеха (1,0%), иза којих су следили: техничке резерве које падају на терет саосигуравача, реосигуравача и ретроцесионара (12,7%), некретнине, постројења и опрема (6,7%), потраживања (6,5%), готовина и краткорочни депозити (7,1%), власничке хартије од вредности (0,5%) и остало⁹.

У поређењу са 2017. годином, с једне стране, дужничке хартије од вредности, иако смањују, задржавају претежно учешће у 2018. години са 57,4%, док, с друге стране, техничке резерве које падају на терет саосигуравача, реосигуравача и ретроцесионара (као део категорије *Остало* у Графикону 3.4.2) повећавају своје учешће, што је последица велике штете изазване пожаром, саосигураној код двају друштава за осигурање и реосигураној код двају друштава за реосигурање.

Графикон 3.4.2. Структура активе
(на дан 31. 12. 2017. и 31. 12. 2018)

⁹ Остало обухвата: нематеријална улагања, гудвил, софтвер и остала права, учешћа у капиталу, остале дугорочне финансијске пласмане (осим дужничких хартија од вредности с фиксним приносом), остала дугорочна средства, одложена пореска средства, залихе, стална средства намењена продаји, остале хартије од вредности у оквиру финансијских пласмана, остале краткорочне финансијске пласмане, порез на додатну вредност, АВР и техничке резерве које падају на терет саосигуравача, реосигуравача и ретроцесионара.

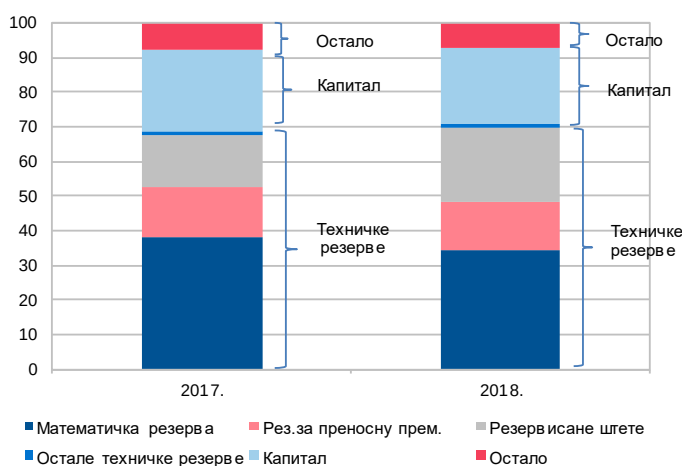
Структура пасиве

У структури пасиве, на дан 31. децембра 2018. године, техничке резерве исказују учешће од 70,7%, а капитал 22,0%.

Капитал у износу од 61,5 млрд динара у 2018. години расте по стопи од 13,9%, док техничке резерве у посматраном периоду у износу од 197,3 млрд динара расту за чак 22,8%, као последица резервације горепоменуте велике штете. Математичка резерва задржава најзначајније учешће у техничким резервама, са стопом раста у 2018. години од 9,2%.

Техничке резерве стално бележе и номиналан и реалан раст.

Графикон 3.4.3. Структура пасиве
(у %)

Извор: Народна банка Србије.

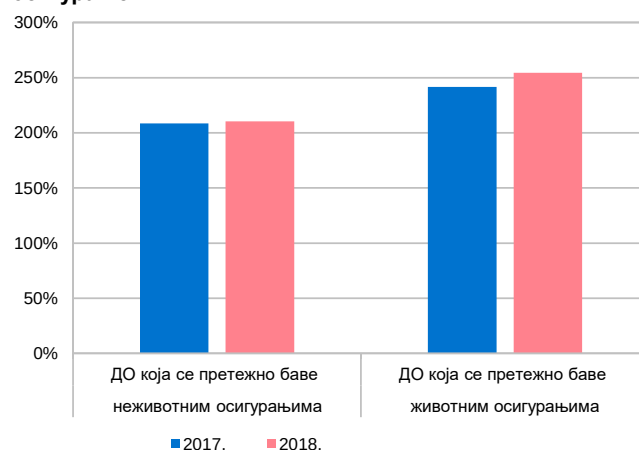
4. Показатељи пословања

4.1. Адекватност капитала

Солвентност друштва за осигурање зависи од довољности техничких резерви за преузете обавезе, као и од испуњености услова који се односе на адекватност капитала, а утврђени су као однос захтеване и расположиве маргине солвентности.

Расположива маргина солвентности сектора осигурања (друштва за осигурање и друштва за реосигурање) на дан 31. децембра 2018. године у Републици Србији износила је 40,9 млрд динара, а захтевана маргина солвентности 17,9 млрд динара. На нивоу свих друштва за осигурање у Републици Србији која се претежно баве *неживотним осигурањима* **основни показатељ адекватности капитала** (однос расположиве маргине солвентности и захтеване маргине солвентности) износио је 210,4%, а код друштва која се претежно баве *животним осигурањима* – 254,4%.

Графикон 4.1.1. Адекватност капитала друштва за осигурање

Способност друштва које се бави пословима *неживотних осигурања* да апсорбује ризик неадекватног ценовног нивоа премија, непредвидивих штета и неадекватног преноса ризика у саосигурање и реосигурање и др. (ризик осигурања) мери се, између осталог, и односом премије у самопридржају и укупног капитала, тј. **рацијом покрића ризика неживотних осигурања капиталом**. Премија у самопридржају представља апроксимацију преузетих ризика и треба да буде довољна за исплату штета и накнада из осигурања. У

случају да премија није адекватно одмерена, да пренос ризика у саосигурање и реосигурање није извршен адекватно, као и у случају осталих ризика осигуравања, као гарант покрића користи се укупан капитал, односно његови делови.

Рацио покрића ризика неживотних осигурања капиталом у 2018. години на нивоу свих друштава за осигурање у Републици Србији која се претежно баве *неживотним осигурањима* износио је 167,0%, док је у 2017. години износио 179,0%. Ова промена је последица бржег раста капитала ових друштава од раста премије у самопридржају.

Рацио покрића ризика животних осигурања капиталом, као однос укупног капитала и техничких резерви друштава за осигурање која се претежно баве пословима *животних осигурања*, повећан је са 25,6% у 2017. години на 27,4% у 2018. години. Кретање овог показатеља резултат је бржег раста капитала од раста математичке резерве.

Вредност наведеног односа у 2018. години указује на постојање „резерве” од 27,4% за случај неадекватно одмерених преузетих ризика ових друштава (за које у животним осигурањима техничке резерве представљају добру апроксимацију).

4.2. Квалитет имовине

Посматрано према учешћу нематеријалних улагања, некретнина, пласмана у хартије од вредности којима се не тргује на тржишту и потраживања у укупној активи друштава за осигурање која се претежно баве пословима *неживотних осигурања*, тј. **показатељу теже утрживе активе**, који у 2017. и 2018. години респективно износи 17,9% и 16,3%, уочава се успоренији раст наведених облика улагања у односу на раст укупне активе у 2018. години.

Код друштава за осигурање која се претежно баве пословима *животних осигурања* наведени показатељ је повећан са 1,7% у 2017. години на 3,8% у 2018. години. На промену његове вредности у 2018. години у односу на 2017. годину утицао је већи раст теже утрживе активе од раста укупне активе.

Поред способности друштава да обрачун премија буде на нивоу довољном за накнаду штета, неопходно је обезбедити и њену наплату. У супротном, осигуравач се може суочити с проблемом немогућности извршења својих обавеза према осигураницима.

Показатељ потраживања, као однос потраживања за премију и укупне уговорене премије на нивоу свих друштава за осигурање која су се претежно бавила *неживотним осигурањима*, благо је повећан, са 9,2% у 2017. години на 11,9% у 2018. години, што је последица бржег раста потраживања за премију од укупне уговорене премије.

У друштвима за осигурање која се претежно баве пословима *животних осигурања* учешће потраживања у укупној уговореној премији у 2018. години износи 3,0%, што је благо повећање у односу на претходну годину, када је износило 2,6%.

4.3. Инвестирање средстава техничких резерви

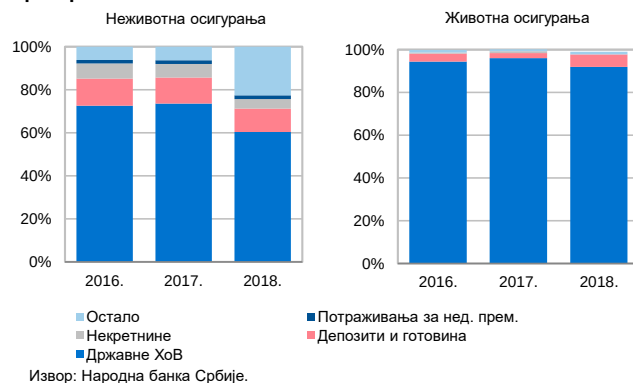
Ради обезбеђења заштите интереса осигураника и трећих оштећених лица, односно благовремене исплате штета, није довољно само формирање адекватног нивоа техничких резерви, већ и улагање средстава техничких резерви на начин који обезбеђује очување и увећање њихове реалне вредности, а ради стварања услова за измирење преузетих обавеза у целини и у року и у садашњости, и у будућности. Да би било способно да одговори својим обавезама, друштво је дужно да средства инвестира тако да води рачуна о профилу ризика и лимитима толеранције ризика (квалитативним и квантитативним), применом своје инвестиционе политике.

У друштвима за осигурање која се претежно баве пословима *неживотних осигурања*, као и друштвима која се претежно баве пословима *животних осигурања*, у 2018. години остварено је инвестирање пуног износа средстава техничких резерви у прописане облике имовине.

Посматрано укупно за сва друштва за осигурање у Републици Србији, средства техничких резерви *неживотних осигурања* у 2018. години највећим делом била су уложена у државне хартије од вредности – 60,4%, затим у техничке резерве на терет саосигуравача, реосигуравача и ретроцесионара – 21,4%, депозите код банака и готовину – 10,9%, некретнине – 4,5% и потраживања за недоспеле премије – 1,6%. У поређењу с претходном годином, у 2018. години у извесној мери се променила структура инвестирања ових средстава. Иако државне хартије од вредности бележе повећање апсолутног износа, посматрано у односу на износ у 2017. години, у структури улагања оне смањују своје учешће, услед знатног номиналног пораста техничких резерви на терет саосигуравача, реосигуравача и ретроцесионара, као последице горепоменутих великих штета, што повећава њихово учешће у инвестирању средстава техничких резерви (као део категорије *Остало* у Графикону 4.3 – Неживотна осигурања).

У структури инвестирања средстава техничких резерви *животних осигурања* уочава се пораст учешћа депозита код банака и готовине на 5,8%, при чему је и даље најзаступљеније улагање у државне хартије од вредности са 91,9%.

Графикон 4.3 Структура инвестирања средстава техничких резерви

4.4. Реосигурање

Реосигурањем и саосигурањем изравнава се ризик и штите друштва за осигурање од великих или масовних штета, које могу угрозити њихово пословање. За део ризика који остане у самопридржају друштва, као апсорбер за неочекиване догађаје и неадекватан ценовни ниво премије служи његов капитал.

Рацио ретенције премије, као удео меродавне премије у самопридржају у меродавној укупној премији, указује на обим пренетих ризика у реосигурање и саосигурање. У друштвима за осигурање која се претежно баве пословима *неживотних осигурања* овај показатељ се у два посматраним годинама креће око 84%.

Посматрано по врстама осигурања, проценат преноса ризика у реосигурање највећи је у осигурању од одговорности због употребе ваздухоплова и осигурању ваздухоплова, иза којих следе осигурање од опште одговорности, осигурање финансијских губитака, осигурање имовине од пожара и других опасности, осигурање робе у превозу, осигурање шинских возила, што одговара природи посла тих врста осигурања и обиму предузетих ризика.

У друштвима за осигурање која се претежно баве *животним осигурањем* овај показатељ у два посматраним годинама креће се око 98%. Високе вредности овог показатеља у овим друштвима узроковане су преносом ризичног дела премије у реосигурање, док штедни део (као знатно већи део премије у животним осигурањима) остаје у портфељу осигураваача.

4.5. Профитабилност

У 2018. години сектор осигурања остварио је позитиван нето резултат, који је, после опорезивања и распоређивања дела добити, износио 8,9 млрд динара.

На профитабилност друштава за осигурање указује вредност **комбинованог рација у самопридржају** (однос збира меродавних штета и трошкова спровођења осигурања у самопридржају, према меродавној премији у самопридржају). Вредност овог рација испод 100% указује на способност друштава за осигурање да из прикупљене премије исплате штете и покрију настале трошкове, док се за вредности овог показатеља изнад 100% претпоставља да друштва при одређивању висине премије узимају у обзир и потенцијалне приходе од инвестирања на финансијском тржишту и тржишту непокретности, што их излаже додатним тржишним ризицима. Код друштава за осигурање која се претежно баве пословима *неживотних осигурања* вредност комбинованог рација у самопридржају смањена је са 88,9% на крају 2017. године на 87,9% на крају 2018. године. Смањење овог рација у 2018. години резултат је нешто већег раста меродавне премије у самопридржају од раста меродавних штета и трошкова спровођења осигурања у самопридржају.

Рацио штета у самопридржају (однос меродавних штета у самопридржају и меродавне премије у самопридржају), као показатељ политике цена и адекватности, односно довољности премија за измирење обавеза по основу уговора о осигурању и адекватности преноса ризика у реосигурање и саосигурање, код друштава за осигурање која се претежно баве пословима *неживотних осигурања* смањен је са 51,2% на крају 2017. године на 49,9% на крају 2018. године.

Бенефит рацио¹⁰ код друштава за осигурање која се претежно баве пословима *животних осигурања* повећан је са 71,0% на крају 2017. године на 83,7% на крају 2018. године.

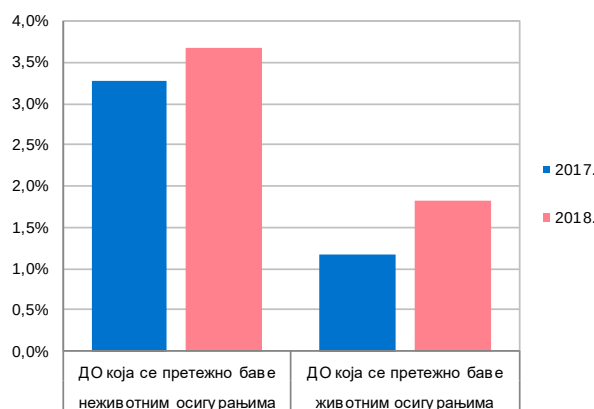
Однос нето резултата¹¹ и укупне активе – **ROA**, као мера приноса на укупну активу, оствареног ангажовањем средстава у пословима осигуравања, инвестирања и др., у 2018. години у друштвима за осигурање која се претежно баве пословима *неживотних осигурања* позитиван је и износи 3,7% (у 2017. години овај показатељ износио је 3,3%).

У друштвима за осигурање која се претежно баве пословима *животних осигурања* **ROA** у 2018. години наставља да бележи позитивне вредности и износи 1,8% (у 2017. години 1,2%).

¹⁰ Однос збира решених штета и промене техничких резерви у самопридржају према меродавној премији у самопридржају. Приликом тумачења потребно је уважити дугорочни карактер животних осигурања и знатан утицај промене техничких резерви на овај показатељ.

¹¹ Нето резултат после опорезивања и расподеле дела добити.

Графикон 4.5. Однос нето резултата и укупне aktive – ROA

Извор: Народна банка Србије

Посматрано на нивоу сектора осигурања (друштва за осигурање и друштва за реосигурање) остварен је позитиван принос на укупну активу друштава, који износи 3,2%, што је за 0,4 п.п. више него претходне године.

4.6. Ликвидност

Да би друштво било у стању да одговори обавезама, оно мора водити рачуна и о усклађености средстава и обавеза по рачности, и о утрживости и квалитету својих средстава. С обзиром на то да су висина и тренутак настанка појединачних штета неизвесни, друштво мора пажљиво да планира структуру својих средстава, пре свега, за измирење обавеза по штетама, а онда и осталих обавеза.

Показатељ усклађености ликвидне active и обавеза¹² у сектору осигурања (друштва за осигурање и друштва за реосигурање), који је у 2018. години износио 136,3%, говори у прилог довољности ликвидних средстава за измирење краткорочних обавеза у сектору осигурања.

¹² У овом извештају ликвидна active обухвата: финансијске пласмане, готовину, депозите код банака и остале непоменуте дугорочне финансијске пласмане, док обавезе обухватају: краткорочне обавезе, пасивна временска разграничења, резервисане штете и друге техничке резерве осигурања до годину дана.

5. Друштвена одговорност и заштита права грађана

Надзор над обављањем делатности осигурања врши се првенствено ради заштите грађана и привредних субјеката у својству осигураника, корисника осигурања и трећих оштећених лица. Активности које спроводи Народна банка Србије усмерене су у правцу одржавања сектора осигурања стабилним и солвентним, како би он у сваком тренутку могао да одговори својим обавезама. Међутим, финансијска потпора, сама по себи, не значи и непосредно извршење обавеза, услед чега се додатна пажња мора посветити том питању.

Постојећи регулаторни оквир обезбеђује Народној банци Србије, као супервизору осигурања, читав низ механизма за непосредан утицај на квалитет услуга осигурања које се пружају грађанима и привреди. Циљ је да се омогући да услуге осигурања буду лако доступне, свима разумљиве, добровољне (где год законом није другачије утврђено), а да се дистрибуирају од стране овлашћених и за то адекватно обучених лица.

Друштвено одговорна супервизија осигурања подразумева читав низ новоуспостављених активности, којима Народна банка Србије постиже наведене циљеве. На основу прикупљених података о приговорима током 2018. године, као и свим другим релевантним показатељима, оцењивано је тржишно понашање учесника на тржишту осигурања. Аспекти тржишног понашања који су код појединих учесника на тржишту осигурања идентификовани као проблематични били су обухваћени планираним контролним активностима у 2018. години, како би се обезбедила заштита права и интереса корисника услуга осигурања.

Такође, како је напред већ наведено, усвојене су Смернице о минималним стандардима понашања и доброј пракси учесника на тржишту осигурања, којим се дефинишу оквири и стандарди понашања и добре пословне праксе на тржишту осигурања, а чијим поштовањем се обезбеђује фер и транспарентно пословање учесника на том тржишту према корисницима услуга осигурања, као и виши ниво заштите права и интереса тих корисника, што је и циљ надзора над тржишним понашањем.

Посредним контролама одређених специфичних аспеката пословања, у 2018. години настављен је низ успостављања стандарда добре пословне праксе код свих друштава за осигурање, а све ради квалитетније заштите права грађана који се налазе у улози осигураника, као путници у јавном саобраћају, ученици основних и средњих школа, платиоци комуналних услуга или гости хотела.

6. Закључак

Из упоредних показатеља на крају 2018. године и на крају претходне године, издвајају се следеће промене у посматраној години:

- на тржишту Републике Србије пословало је 20 друштава за осигурање – што је за једно друштво мање него претходне године, уз благо смањење броја запослених на 10.566, по стопи од 2,3%;
- билансна сума сектора осигурања порасла је за 19,8% и износи 279,0 млрд динара;
- капитал је порастао за 13,9% и износи 61,5 млрд динара;
- техничке резерве су повећане за 22,8% и износе 197,3 млрд динара, као и инвестирање њиховог пуног износа у прописане облике имовине и у животним, и у неживотним осигурањима;
- укупна премија је повећана за 7,3% и износи 99,9 млрд динара;
- неживотна осигурања и даље доминантно учествују у укупној премији, са 76,2%;
- премија неживотних осигурања порасла је за 8,2%, при чему осигурање од одговорности због употребе моторних возила, имовинска осигурања и осигурање моторних возила – каско расту;
- животна осигурања смањују учешће у укупној премији са 24,4% на 23,8% и поред номиналног раста ове премије од 4,5%.

Постојећим прописима којима се уређује делатност осигурања у Републици Србији створени су услови за даље приближавање стања сектора осигурања у Републици Србији нивоу развоја тог сектора у ЕУ. Наиме, имплементирани су поједине одредбе Солвентности II које се односе на квалитативне захтеве другог стуба (систем управљања који обухвата четири кључне функције: управљање ризицима, систем интерних контрола, интерну ревизију и актуарску функцију, као и сопствену процену ризика и солвентности – *ORSA*, супервизију засновану на процени ризика, *fit&proper* захтеве при лиценцирању субјеката надзора и др.).

Озбиљне промене регулаторног оквира у области надзора сектора осигурања тек се очекују, усклађивањем прописа с Директивом о дистрибуцији осигурања, и имплементацијом Солвентности II.

Директива о дистрибуцији осигурања доноси решења којима се, с једне стране, ближе утврђује надзор и управљање производима осигурања како би се обезбедило да ти производи одговарају стварним потребама корисника, а, с друге стране, прописује начин информисања корисника и дистрибуција производа осигурања, чиме се унапређује ниво заштите права и интереса корисника услуге осигурања.

Ефективан режим солвентности усклађен са економским приступом који се заснива на ризицима, у складу је с развојем у другим деловима финансијског сектора, нарочито банкарским. С тим у вези, ради даљег унапређења регулативе пруденцијалног надзора, у предстојећем периоду очекује се усклађивање с Директивом Солвентност II, која ће обезбедити подстицаје друштвима за осигурање/реосигурање да на одговарајући начин мере ризике којима су изложени у свом пословању и њима управљају, како би и надаље била обезбеђена стабилност сектора осигурања.

Завршетком прве фазе стратешки опредељених активности на имплементацији Солвентности II – анализе усклађености регулативе, спровођењем активности које су у току, а у оквиру су друге фазе – процене ефеката имплементације, као и преласком на усклађивање регулаторног оквира, као треће фазе, обезбедити ће се усклађеност делатности осигурања у Републици Србији с правилима која важе у ЕУ, тј. још виши ниво стабилности сектора осигурања и заштите корисника услуга осигурања најкасније до приступања Републике Србије ЕУ.